

Ta'n Nuta'ql:

Eltmk ta'n Kisitasik ukjit
Kana'ta-ewey Wasuekuo'kuo'm
Pitkmasik Te'wi-ika'tasik
Iknmuetasik Tel-lukwek

Kana'ta Wasuekuo'kuo'm Pitkmasik (GHG) Te'wi-ika'tasik Iknmuetasik Tel-lukwek iknmuetoq koqoey ukjit te'wi-ketnmn telitasikl ta'n kisa'toq naji-tekle'jk GHG tewiaql kisa wnaqa'sikl ta'n ejikla'tasikl ta'n GHG'el wejiaql ta'n wksitqamuk. Ta'n kis-tl-lukwemk ta'n kisitutsk najelk federal-ey te'wi-ika'tasik iknmuetasikl ta'n kisi ktui'skasiktital eltoql nuta'ql ukjit ketantmk pekwatmk ukjit tel-lukwemkl ta'n kisitotl ta'n GHG nislaql. Ula apoqnmak wnaqa'tun telitekemk aqq te'wijuwikl apanketasikl ula ta'n tel-lukwutikl.

Keskmna'q kisita'siwen ukjit piskwi-wi'kusin ula kisitasik ta'n Kana'ta-ewey GHG Te'wi-ika'tasik Iknmuetasik tel-lukwek, kisitasik etekl miamujpa mikuaptmkl pikwelkl ta'n lukwaqna'tikekl wiaqiw ma'wt:

- Telitasik teli-wikasin
- Telawtikl aqq welapetemkl
- Te'sek aqq apoqnmuek nuta'ql.

Ankaptmk ta'n telitasik na tel-wikasik ukjit nasi-wikasin

Mu na msit tel-lukwemkl ta'n nisa'toql GHG'el ta'n kisi te'wi-ika'tasiktew telitasik lame'k Kana'ta-ewey GHG Te'wi-ika'tasik tel-lukwek miamujpa welteskekl ta'n nuta'ql ukjit ta'n *Kana'ta-ewey Wasuekuo'kuo'm Pitkmasik Te'wi-ika'tasik Iknmuetasik Telitasik Tetpaqa'luwekewe'l* (ta'n Tetpaqa'luwekewe'l) aqq ta'n federal-ey te'wi-ika'tasik tetpaqtek nastek ta'n tet kisitasik. Ta'n Tetpaqa'luwekewe'l tewa'tkitkl ta'n msit majukwatmkl aqq nuta'ql ewikasikl ukjit msit telitasikl, aqq ta'n tel-lukwemkl wiaqtekl nuta'ql ukjit piltuwamu'kl kisitasikl telamu'kl. Kitk ta'n Tetpaqa'luwekewe'l aqq ta'n ewikasikl tel-lukwemkl nuta'q mikuaptasiktn toqtekl ta'n tujiw eltmk aqq ewe'mek ta'n te'wi-ika'tasik kisitasik. Pile'l tel-lukwemkl na kisitasikl ta'n tet siawtaqa'sik teltek ukjit najelkl eltun na'tal-lukwemkl ukjit GHG te'wi-ika'tasik kisitasikl. Nestmk ketloqo kisitasik welteskememkl msit ta'n nuta'ql ukjit nasi-wikasin ta'n ewikasin ukjit ta'n federal-ey GHG te'wi-ika'tasik telitasik nuta'q na amskwesk elkusuwatasik ukjit telitasik telitmk.

Iloqaptmkl Telawtikl aqq Mesnmkl

Telawtikl aqq mesnmkl na nuta'q mikuaptasiktn asoqmtaqtek msit pemiaq ula ta'n kisitasik. Etekl telawtikl wiaqtekl ukjit msit etekl ukjit ta'n GHG te'wi-ika'tasik telitasik ta'n nuta'q mikuaptasiktn ta'n wiaqtekl ukjit iloqaptmk ta'n tel-tepawtik. Ula telawtikl na kji-pmiatal ta'n telki'kl, tel-mil-lukwekl, aqq telamu'k ta'n telitasik. Pikwelkl ta'n telawtikl na siawtaqa'sikl weja'tikemk siawtaqa'sik ta'n tet kisitasik aqq tlitpiaqtitew keskmna'q mesnmk koqoey ta'n telawtik wejia telawtikl ta'n iknmuetasikl. Maw-we'wasikl etekl telawtik ta'n te'sek aqq telawtik wiaqtekl:

- **Kisitasik eltasik** – Eltmk, ila'muwemk toqi-lukwutimkl, iloqaptmk telawtik, mawo'tmkl apoqnmuekl aqq ewikasik, aqq kiskaja'tmk nasi-wi'kusimk wi'katiknl.
- **Nasa'lejik Tel-lukwutijik** – Mesnmn ta'n pasik teken nuta'q apoqnmasuti wejiaq tel-lukwutijik ukjit apoqnmuwa'tinew ta'n etekl ukjit ta'n kisitasik.
- **Kisitasik telawtik** – Wnaqa'tmk nuta'q telawtik.
- **Kisitasik tel-lukwemkl** – Lame'k-wesuwa'tmk ta'n tel-lukwemkl ta'n kisitoq GHG nisiaql.
- **Te'sekl** – Nikatmk, wesuwa'tmk ewikasik, aqq najelk GHG nisa'tu'nl.
- **Ewi'kmmk** – Kiskaja'tmk etek telitasik ewikasikl.
- **Piskwi-wi'kusimk** – Nasa'let ta'n si'stewey tekweywajik piskwi-wi'kut wktinink ukjit maliaptmn etekl mitukwatmn aqq ankaptmn telitasikl ewikasikl keskmna'q tewa'tkitasiktnuk.
- **Tel-lukwekl telawtikl** – Teli-ktui'skemk ta'n ewe'mekl, we'ji'jik poqitelika'tijik, aqq ila'matultimk ukjit telawtik teltelemkl.

Ma'wt wiaqiw, ukjit ta'n kisitasikl ta'n wiaqtekl kisa'matultimkl ukjit toqi-lukwuti'tiji, ta'n kisitasik tel-lukwek nuta'q wksuwa'tun ta'n mikuaptmk ta'n telawtikl wejiaq ta'n naskwa'tmk ukjit kisitasik telaptemkl ta'n toqi-lukuwutimkik.

Ta'n ajipjutmk ta'n telamu'k elukwasik, iknmuetasikl ta'n jiptuk me' kisitasiktital newte' teltekl ankmu, kisa jiptuk naji-pkwija'tikektitew keskmna'q GHG'el nisiaqtnukl wejiaq ta'n te'wi-ika'tasik iknmuetasikl ta'n iknmuetasikpn. Ta'n tujiw eltmk ta'n kisitasik, mikuapte'n ta'n nikani-apanketmkl ta'n apanketasiktital keskmna'q telawtikl ta'n kisitasikl. Suliewey nuta'q wejiaq sulieweyo'kuo'm kisa apanketmu'tite'wk, na nuta'qtitew ukjit mikuaptmn ta'n telawtikl ta'n kesatmk apanketmk ta'n anqatuwimkl kisa apaja'tmkl apanketmkl ta'n apanketmu'tite'wk.

Ankuwa'tasikl mikuaptasikl ukjit Sa'se'wa'sikl Kisitasikl

Etekl ta'n ankuwa'tasikl mikuaptasikl ukjit kisitasikl ta'n wiaqtekl pitkmasik sa'se'wa'sik. Jiptuk tektitew ta'n tel-lukwemk telawtikl ukjit ta'n telikk ukjit akase'wimkl-ejiklkitasikl mekwaye'k ta'n GHG te'wi-ika'tasik kisitasik aqq pilewey ta'n maqmikewey ewe'k nkutey nike' wenji'kuo'm. Po'qawemk kiswa melki-maliaptmk npukt mena'taqutimk. Katu ma'wt, GHG te'wi-ika'tasik telitasikl jiptuk asite'ttew ukjit siawtaqa'siktn ewe'wasik ukjit ketantekemk aqq pilewe'l tel-lukwemkl kiswa telo'timkl ewe'wasikl.

Ukjit nipuktukewe'l tel-lukwekl, mawi-mko'tikl kisitasikl wiaqtekl maliaptmk ta'n nipuktuk tewiaq pitkmasik te'sek, teli-ika'tmk ukjit ta'n pitkmasik ajawtiktitew wejku'waq aqq mu tenuk kisitasik, aqq siawtaqa'sik jiko'tasik ukjit nipukt telikwek. Ula tel-lukwemkl jiptuk nuta'tal kejitu'tij tel-lukwutijik.

Ukjit pitkmasik sa'se'wa'sik kisitasikl etek ma'wt elt ta'n nuta'q ukjit teluwemk lukwaqna'luwekl ta'n tett sa'se'wasikl pitkmasik ukjit ta'n iknmuetasikl aqq eltasikl na tuwa'tasiktital apaju ta'n tett wksitam (ma'wt tel-nenasik esata'sik). Ula wiaqtek ta'n telitasik ukjit esata'sik lukwaqna'luskin maliaptasik tel-lukwek.

Lapjiwewey jiko'tikemk ukjit ta'n ksata'siktital na nuta'q aqq miamujpa siawtaqa'tu'n ukjit teli-pkwije'k ta'n teli-ika'tasik Tetpaqa'luwekewe'l. Ula ta'n federal-ey GHG te'wi-ika'tasik telitasik, jiko'tikemk miamujpa siawtaqa'sik ukjit kaskimtlnaqn te'sipunqek ta'n tujiw kaqiaq iknmuetasikl etekl.

Iknmuetasikl na miamujpa etui'skasikl ta'n poqiteliket keskmna'q kisitasiktnuk suliewey ta'n wejiaq iknmuetasikl. Ala'let poqateliket Nenat ki's na kisi-apoqnmattew wnaqa'tun ketloqoey wejiaq ta'n kisitasikl suliewey telawtik. Telawtik na ila'matultimk mekwaye'k ta'n netuwi'skete'w aqq poqitelikete'w aqq mu na ika'tasiktnuk te'wi-ika'tasikewei teltek. Pitkmatasik etuiskasikl siawa'sik ukjit wesuwa'qa'tiken, aqq ta'n eymu'tijik ketu' pqwatelika'tijik eltu'tij tela'taqetimk ukjit iknmuetasikl ta'n jiptuk sa'se'wa'siktital wejku'waq.

Lapjiwewey jiko'tikemk ukjit esata'sultijik, na nuta'q kiswa inuk'k miamujpa siawtaqa'tu'tij

ukjit teli-pkwije'k Tetpaqa'luwekewe'l (ma'wt tel-nenasik esata'sik), kiswa ukjit pitkmasik (nuta'q ukjit teluwemk). Lukwaqna'luwekl ta'n tett GHG te'wi-ika'tasik telitasik ta'n tett federal-ey GHG te'wi-ika'tasik, telitasik ika'tasik telitasik jiko'tikemk miamujpa siawtaqa'asik ukjit.

Etekl pikwelkl etekl ta'n etui'sketmkl apanketmkl, tlia ketloqo ta'n iknmuetoq ewe'wk kiswa wejiaq ta'n apanketk, akase'wite'w, kiswa netuwi'sket. Ula tel-lukwekl wiaqtekl pikwelkl pempteskmkl ta'n wetnu'kwatmk, telawtik koqoey, jiptuk tlawtiktitew, aqq ketloqoey ta'n wejku'aq.

METUE'SKEJI CREDIT'K

	Wjikisitoq / Kis-maqatu'wit	AsaTelawtik	Wetnu'kwalsit
Amkamiou eliaq ewe'ketoq	esipqutek	tekele'jk	esipqutek
Metue'sketew/Nuj-amkuat	aqati'k	tekele'jk	tekele'jk
Seawa'tu lukwaq'n	aqati'k	esipqutek	aqati'k

Ta'n federal-ey GHG te'wi-ika'tasik teltek asite'tk pikwelkl mnoekemkl ta'n jiptuk wnaqa'tutew ta'n telawtik tel-tepawtik ta'n kisitasikl aqq ta'n nuta'q toqa'tasiktn ta'n kisitasik eltmk.

Toqa'tasikl

Kana'ta-ewey GHG te'wi-ika'tasik iknmuetasik tel-lukwek asite'tkl telitasikl ta'n ewe'wk ta'n newte' teltek tel-lukwemk ta'n ukjit toqa'tasik (toqa'sik) na to'q piltuwamu'kl teltekl welteskasikl. Ula jiptuk asite'ttew ukjit telawtik westawiatmk aqq naji-klu'lk westawialsimk ta'n kisitasik nasi-wikasimk, ewe'wasik, jiko'tmk, ewi'kmm, aqq maliaptmk, aqq ma'wt elt jiptuk wnaqa'siktite'w msit telawtik tel-tepawtik ukjit tel-tepkisa'tmk e'tasiw kisitasik ewe'wasik e'tasiw.

Iknmuetasik suliewe'l apoqnmuekl

Jijuaqa telawtikl wejiaql te'wi-ika'tasik kisitasikl ta'n mu tepianuk ukjit eltun kisitasik suliewey ta'n telawtik. Kisitasikl na nasi-wikasikl ukjit ta'n federal-ey GHG te'wi-ika'tasik telitasik ta'n wlapetten wejiaq pilewey suliewe'l iknmuetasikl, pasik kisitasik tel-wikasik ukjit msnmn iknmuetasikl ta'n iknmuetasikl ukjit ta'n GHG nisa'tasikl eltasikl ta'n tett kisitasik aqq ta'n telawtik tel-lukwek majukwatmkl muk naqa'tu ta'n kisitasik ukjit wiaqa'lsin ta'n tett te'wi-ika'tasik telitasik. Ula wnaqa'toq ta'n mekenmkl etekl ukjit kisitasik telawtik ukjit asite'tmn teli-msnmk asite'tasikl kiswa telawtikl telitasikl, ma'wt wiaqiw elt kelo'tmk maqatuwimkl kiswa apanketmkl. Katu elt, pikwelkl sulieweye'l telitasikl wiaqtek telawtik naskwa'tmk, aqq kishka' sulieweye'l telitasikl jiptuk wksuwa'tutew kishka' ta'n tett GHG niskitasikl mesnasik wejiaq ta'n kisitasik. Ula na nuta'q ukjit kjjitun ta'n iknmuetasik GHG niskitasikl na mu tapui-kitasiktnukl.

Wesuwa'tmk

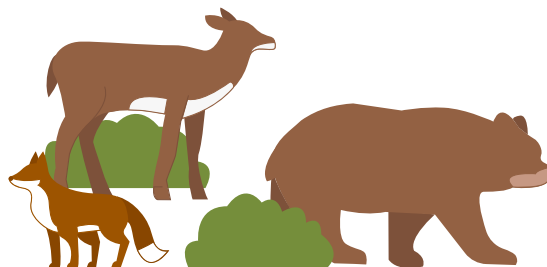
Ke'sk na mu nuta'qtnuk lame'k ta'n federal-ey GHG te'wi-ika'tasik telitasik, wesuwa'tmk ta'n tett telitasik ta'n tett tel-lukwet si'stewe'k elukewaji ta'n kisi-apoqnmattew wnaqa'tun ketloqoey ta'n tett kisitasik na asite'tasiktitew nasi-wi'kusin aqq kisi-ektutew te'wi-ika'tasik iknmuetasikl.

Teli-ika'lsin pilewe'l tel-lukwekl

Jiptuk me' kisi-msntsk iknmuetasikl ukjit pilewe'l apoqnmuekl ukjit ta'n GHG te'wi-ika'tasik kisitasik ma'wt elt GHG niskitasikl Welapetmkl nkutey nike' sa'se'wa'sikl kiswa wikimk naji-petlewa'tasik, kiswa naji-petlewa'tasik samqwan telamu'k kisi eltutal mesnmkl wejiaql pilewey tel-lukwek. Ta'n nuta'ql ula ta'n pilewey iknmuekewey telitasik aqq ta'n federal-ey GHG te'wi-ika'tasik telitasik miamujpa welteskasik. Westawiatmk aqq weji-mimajimk jiko'tmk telitasikl ma'wt elt wiaqiw iknmuetasikal ukjit kishka' te'wi-ika'tasikl telitasik telamu'kl. Ta'n tett, elte'n ki'l telitasik ukjit wlteskmn pikwelkl tel-lukwekl.

Maqmikewe'l kisitasikl ta'n L'nu'k-nikanusk kiswa wiaqtekl L'nue'kati'l

Mikuaptmk ta'n tela'matultimk ukjit L'nu'k ta'n tett maqmikew aqq nekemowk ta'n kjjitaqnmuw ukjit kis-tliaq aqq nike' weji-mimajimk telamu'kl, federal-ey te'wi-ika'tasik tel-lukwemkl jiptuk wiaqtetew enkatmkl tela'matikl ukjit ta'n wiaqa'lsiktn ukjit L'nue'kati'l ta'n iapjiw jiko'tikemk aqq esata'sik lukwaqna'luwek maliaptmk Ula wnaqa'toq ta'n mekenmkl etekl ukjit kisitasik telawtik ukjit asite'tmn teli-msnmk asite'tasikl kiswa telawtikl telitasikl, pasik kisitasik tel-wikasik ukjit msnmn iknmuetasikl ta'n iknmuetasikl ukjit.

Kejitmuk tel-nuta'q te'sek aqq apoqnmuekl

Kisitasik ta'n tet GHG te'wi-ika'tasik kisitasik wiaqtekl nuta'ql apanketasikl ukjit te'si-aja'sik, wetnu'kwalsimk aqq apoqnmuekl. Eltmk ta'n te'sek aqq eltmk ta'n apoqnmuekl jiptuk na mseki'ktitew tel-lukwek ukjit ta'n elukwek ukjit tuwa'tkitmn kelu'lk kisitasik. Kwile'n etekl ewikasikl aqq kinu'tmasi ta'n etekl kisitasikl ta'n kis-tl-lukwen. Kana'ta-ewey Wasuekuo'kuo'm Pitkmasik Te'wi-ika'tasik Iknmuetasik Telitasik Msit Piskwi-wi'kusimk iknmuetogq apisqaykney ewikasik ta'n nasi-wikasikl kisitasikl.

Apoqnmaseti ta'n tujiw nuta'q eltmk, apanketmk kiswa ewe'memk ula kisitasik, kwilu toqi-lukwutioqik ta'n naskwa'tutaq ki'l ketu' tl-lukwenl aqq ma'wt ketu' wksuwa'tun ta'n nuta'q ukjit kjjitun ta'n msit tel-lukwutijik ala'tu'tij ewikasik nuta'q ta'n eltoql ewikasikl tela'matultimkl.

Ta'n tujiw ila'matultimk ukjit lukwaqn ta'n tett te'wi-ika'tasik kisitasik kisiteket kiswa pilewey kisitasik toqi-lukweyoq, sapapmtk aqq newte' teli-nsitmuk ukjit kepmit'e'tasikl tel-lukwemkl aqq tel-nuta'ql na nuta'q. Ta'n te'wi-ika'tasik kisitasik kisi-iapjiwewe'ktitew lame'k-wesuwa'tmk aqq na ta'n nuta'q ukjit toqi-lukwutijik kejitu'tij ta'n e'tasiw teli-ktnu'kwalsit ukjit iknmuen aqq ta'n wesuwa'toq ta'n lukwaqna'luwekl wiaqtekl ta'n tett kisitasik.

Pipanikesimkl ukjit ta'n ketu' toqi-lukwutimkik:

- **Koqoey net toqi-lukweyoq tel-lukwet ta'n newte' teltekl kisitasikl?**
- **Tal-kisi welapetemkl aqq lukwaqna'luwekl ta'n wejiaql ta'n kisitasik kisi-naskwa'tasiktital?**
- **Talipiaq net ta'n tujiw kisitasik eltoql najelkl kiswa naji-tekle'jkl iknmuetasikl ta'n ika'tasikl?**
- **Ta'n net-toqi-lukweyoq nenajik apanketmi'tit ta'n tett iknmuetasikl, aqq ta'n te'sek ketloqoey ta'n etek ta'n tett telawtik te'sek aqq telawtik?**
- **Tami net ula wejiaq kisa'matultimkl, aqq kisi-jikla'tasiktital?**

Maliapte'n tetpaqeyuksin aqq, ma'wt kisi-tla'tiken, klulatsk pilewe'k ta'n elukwutipnik ta'n toqi-lukweyoq. Kwile'n tplutaqney aknutmaqñ keskmna'q piskwa'wen ta'n pasik teken kisa'matultimk. Toqi-lukwutijik nuta'q wiaqa'tunew siawtaqa'sik ewikasik naskwa'tmk aqq toqi-lukwemk.